

ПЕРЕВАГИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ РАНЬОГО ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF EARLY INVOLVEMENT OF CHILDREN IN FOOTBALL

Роман Наконечний¹, Юрій Бріскін¹, Aleksander Scaliy², Tatiana Skaliy²

¹Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського (Львів, Україна)

²University of Economy (Bydgoszcz, Poland)

Razem: Liczba znaków: 18641 (ze streszczeniami)

Total: Number of characters: 18641 (with abstracts)

Ключові слова: футбол, діти, тренувальний процес, протиріччя, ігрові види спорту.

Keywords: football, children, training process, contradictions, game sports.

Анотація.

Вступ. На сьогодні, згідно фундаментальних праць сфери спорту, підготовка спортсменів в ігрових видах спорту починається в 6-7 років. Зокрема, згідно навчально-тренувальної програми "Футбол" для ДЮСШ та ін. (2003), початок підготовки футболістів починається з 6-ти річного віку. Проте, теоретичні дані не відповідають реальній практичній реалізації підготовки у футболі, до якої сьогодні залучають дітей вже віком 3-4 років. **Мета роботи** – обґрунтувати переваги та виявити протиріччя раннього залучення дітей до занять футболом. **Матеріал і методи.** Для реалізації даного дослідження нами використовувалися методи аналізу та синтезу, порівняння та документальний метод. **Результати.** Згідно базових документів, наукових та методичних праць з футболу, якими регулюється процес підготовки футболістів в Україні, навчання футболістів повинне починатись не раніше, ніж у 6-7 років. На сьогодні відсутні рекомендації щодо реалізації процесу навчання юних футболістів раніше визначеного віку. Проте, в Україні відстежується практика реалізації процесу навчання футболістів на практиці починаючи вже з 3-4 років як в приватних футбольних клубах так і в державних організаціях. Найвне протиріччя вимагає пошуку новітніх підходів для забезпечення раціонального навчального та виховного процесу футболістів раннього віку. Водночас існує ряд моментів у цьому, які в певній мірі протирічать сучасним уявленням щодо побудови системи підготовки спортсменів. **Висновки.** Внаслідок проведеного дослідження було визначено, що підготовка українських спортсменів в командних ігрових видах спорту в основному починається з 6-7 років. Проте, на практиці присутнє явище початку навчання спортсменів в державних та приватних організаціях з 3-4 років, зокрема в футболі та баскетболі. Оновлення програм для навчання футболістів 3-6 років можливо, зокрема за рахунок використання іноземного досвіду підготовки юних футболістів в провідних футбольних країнах світу (Іспанії, Франції, Німеччини, Італії, Нідерландів та ін.).

Summary.

Introduction. Today, according to the fundamental works of sports, the training of athletes in sports begins at 6-7 years. In particular, according to the training program "Football" for CYSS and others. (2003), the beginning of training of football players begins at the age of 6 years. However, the theoretical data do not correspond to the real practical implementation of football training, which today involves children aged 3-4 years. **Objective** - substantiate the advantages and identify the contradictions of early involvement of children in football. **Material and methods.** To implement this study, we used methods of analysis and synthesis, comparison and documentary method. **Results.** According to the basic documents, scientific and methodological works on football, which regulate the process of training football players in Ukraine, training of football players should begin no earlier than 6-7 years. To date, there are no recommendations for the implementation of the training process for young players of a certain age. However, in Ukraine the practice of implementing the process of training football players in practice has been monitored since 3-4 years in both private football clubs and state organizations. The existing contradiction requires the search for new approaches to ensure a rational educational and upbringing process of young football players. At the same time, there are a number of points in this, which to some extent contradict modern ideas about building a system of training

athletes. **Conclusions.** As a result of the study, it was determined that the training of Ukrainian athletes in team sports generally begins at 6-7 years. However, in practice there is a phenomenon of starting training of athletes in public and private organizations from 3-4 years, in particular in football and basketball. Updating training programs for players aged 3-6 is possible, in particular through the use of foreign experience in training young players in the world's leading football countries (Spain, France, Germany, Italy, the Netherlands, etc.).

Вступ.

На сьогодні, згідно фундаментальних праць сфери спорту, підготовка спортсменів в ігрових видах спорту розпочинається в 6-7 років (Платонов 2015). Зокрема, згідно навчально-тренувальних програм для ДЮСШ та ін., заняття в баскетболі стартують з 8 років, гандболі – з 10 років, у волейболі – з 9 років та футболі – з 6 років (Баскетбол 2019, Гандбол 2003, Волейбол 2009 та ін.). Проте, вище зазначені теоретичні дані не відповідають процесу, який відбувається у сучасній футбольній практиці підготовки спортсменів у світі (Benítez 2014). Власне, в Україні функціонують в основному приватні клуби (в меншій мірі державні організації), у яких навчають дітей базовим елементам гри у футбол починаючи вже з трирічного віку (Ніколаєнко 2017). Процес навчання відбувається із використанням рухливих ігор та ознайомленням з найпростішими техніко-тактичними прийомами гри у футбол (Ніколаєнко 2017; Wright 2020). Також у дитячих командах цього віку підготовка проводиться у зменшених за кількістю учасників складах команд (двоє проти двох; троє проти трьох), розмірів футбольного поля (десять на десять метрів; п'ятнадцять на п'ятнадцять метрів), воріт (один на один метр; півтори на півтори метра) та часу гри (два тайми по десять хвилин та два тайми по п'ятнадцять хвилин); проводяться футбольні матчі, що схожі за своєю структурою та змістом на змагальну діяльність в якій приймають участь дорослі футболісти (Ніколаєнко 2017; Wright 2020). Відповідні тенденції щодо раннього ознайомлення з грою в баскетбол (починаючи з 3-4 років), також простежуються при навчанні баскетболістів в Україні (Онищенко 2015). Варто відзначити, що однозначної думки щодо існування даного явища на практиці серед спеціалістів сфери спорту немає (Ніколаєнко, Шамардин 2015; Ніколаєнко 2017), адже початок ранніх занять обраним видом спорту окрім позитивних наслідків (пришвидженої соціалізації, зміцнення здоров'я, дотримання режиму раціональної рухової активності, поступового ознайомлення з грою та ін.), може мати й негативні: перевантаження дітей, раннє вигорання, більший ризик отримання травм тощо (Barbero 2009).

Отже, питання раннього залучення дітей до занять ігровими видами спорту, зокрема футболістом на сьогодні містить як переваги, так і значну кількість протиріч, які потребують належного обґрунтування, а отже і проведення додаткових досліджень для раціональної реалізації підготовки на практиці з дітьми відповідного віку (Ніколаєнко, Шамардин 2015; Ніколаєнко 2017).

Мета роботи – обґрунтувати переваги та виявити протиріччя раннього залучення дітей до занять футболістом.

Матеріал і методи дослідження.

Для реалізації дослідження нами використовувалися методи аналізу та синтезу, порівняння та документальний метод. При цьому проаналізовано навчально-тренувальні програми для дитячо-юнацьких спортивних шкіл з волейболу, гандболу, баскетболу та футболу. Для виявлення сучасної наукової думки щодо мети роботи, розглянуто дослідження сучасних українських та закордонних фахівців, що стосуються підготовки спортсменів у зазначених

видах спорту. Також, враховано сучасні дані іноземної наукової літератури, яка стосується підготовки юних футболістів.

Результати дослідження та їх обговорення.

В одній з фундаментальних праць сфери спорту, яка описує процес підготовки спортсменів в олімпійських видах спорту (підручник “Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті: общая теория и ее практические приложения”), зазначено, що навчання спортсменів, які спеціалізуються в ігрових видах спорту оптимально починати не швидше, аніж в 6-7 років (Платонов 2015).

Згідно, навчально-тренувальної програми “Футбол” для ДЮСШ та ін. (2003 року), процес підготовки футболістів в Україні розпочинається на етапі початкової підготовки – 6-9 років (1-3-ій роки навчання) (Футбол 2003).

У ще одній базовій праці (навчально-методичний посібник “Путь к Успеху”), у якій визначено особливості підготовки юних футболістів, також як в навчальній програмі “Футбол” (2003), запропоновано розпочинати процес підготовки юних футболістів з 6 років (Николаенко, Шамардин 2015).

Варто відзначити, що ні в одній з вище зазначених праць, немає рекомендацій щодо реалізації процесу навчання юних футболістів до шести років (Футбол 2003; Платонов 2015; Николаенко, Шамардин 2015).

Враховуючи активну реалізацію процесу навчання футболістів в Україні на практиці починаючи з 3-4 років (в приватних футбольних клубах та державних організаціях), формується потреба у пошуку новітніх підходів для забезпечення адекватного навчального та виховного процесу футболістів даного віку (Николаенко, Шамардин 2015; Николаенко 2017).

Водночас не лише для футболу характерні тенденції омолодження виду спорту. Сьогодні в Україні також функціонує велика кількість організацій (здебільшого комерційно-спортивних), які займаються підготовкою зовсім юних баскетболістів, проводячи набір уже також з 3-4 років (Онищенко 2015).

Повертаючись до практики футболу, слід констатувати, що наразі процес навчання юних українських футболістів віком від 3-6 років здебільшого відбувається за рахунок використання:

- рухливих ігор (в різноманітних формах та з різною кількістю учасників);
 - естафет (з використанням різноманітного інвентаря: кілець, координаційної драбини, бар’єрів, стійок тощо);
 - найпростіших вправ з м’ячем (ведення м’яча та удари в ціль),
 - міні-ігор (один проти одного, двоє проти двох, троє проти трьох тощо)
- (Николаенко 2017; Almeida 2012; Wright 2020).

Також, через декілька місяців після систематичних занять футболом, юні футболісти починають брати участь в товариських матчах (Николаенко 2017; Almeida 2012; Wright 2020). Відбуваються змагання за правилами футболу, проте в спрощених умовах (Николаенко 2017; Almeida 2012; Wright 2020). Для проведення відповідних матчів використовуються:

1. Зменшені футбольні поля (розміром: 10x10 метрів або 15x15 метрів).
2. Зменшені ворота (1x1 метр або 1,5x1,5 метри).
3. Зменшені кількісні склади учасників (2 проти 2 та 3 проти 3).
4. Зменшений час для гри (два тайми по 10 хвилини або два тайми по 15 хвилин).
5. М’ячі зменшених розмірів (розмір три або чотири).
6. Загородження поля у вигляді бортів (для зменшення кількості м’ячів, які покидають межі поля) (Николаенко 2017; Almeida 2012; Wright 2020).

Згідно досліджених наукових джерел основними завданнями таких ранніх занять з футболу є:

- зміцнення здоров'я (загартування);
- соціалізація (через взаємозв'язок з дітьми в групі);
- покращення психо-емоційного стану;
- ознайомлення з грою в футбол;
- створення мотивації до занять футболом та ін. (Hill-Haas 2011).

Окрім належної рухової активності під час тренувальних занять з футболу також відбувається інтелектуальний розвиток дітей (покращення процесів мислення, уваги, уяви, пам'яті тощо, вивчення додаткових іноземних мов, розвиток креативності тощо) (Hill-Haas 2011; Almeida 2012; Ніколаєнко 2017).

До прикладу в інших країнах світу, які вважаються передовими щодо якості підготовки футболістів (Іспанії, Нідерландах, Франції, Німеччині, Італії та ін.) простежується яскрава тенденція до омолодження та раннього початку занять футболом (Фоменко 2014-2015). Процес навчання юних футболістів (віком 3-6 років) в Європі відбувається за строго регламентованими правилами та сформованими програмами для занять даної вікової категорії (Jozak 2010; Фоменко 2014-2015).

Для навчання наймолодших футболістів за кордоном використовуються різноманітні сучасні технології (тренажери, кімнати віртуальної реальності, засоби демонстрації, світлові маркери тощо) та інтерактивні завдання (комп'ютерні програми та рухові завдання у взаємодії з партнерами) (рис. 1-6) (Фоменко 2014-2015).

Рис. 1. Тренажери

Рис. 2. Кімнати віртуальної реальності

Рис. 3. Засоби демонстрації

Рис. 4. Світлові маркери

Рис. 5. Комп'ютерні програми

Рис. 6. Рухові завдання

Проте, загалом практична реалізація процесу навчання футболістів віком 3-6 років закордоном, суттєво не відрізняється від того процесу який відбувається в Україні (Николаенко, Шамардин 2015; Ніколаєнко 2017). В багатьох аспектах українські футбольні практики черпали свій досвід з досвіду іноземних фахівців, котрі займаються підготовкою дітей у футболі.

В європейських країнах навчанням юних футболістів 3-6 років, в основному займаються приватні комерційні клуби, після чого передають дітей на навчання до професійних футбольних клубів (Newbery 2014).

До уваги, приклад початку набору дітей для навчання кращими футбольними академіями Європи (табл.1) (Jozak 2010; Фоменко 2014-2015).

Таблиця.1

Вікові межі початку навчання футболістів в провідних футбольних клубах Європи

№	Назва клубу	Вік початку процесу навчання
1	ФК “Динамо” Загреб (Хорватія)	7 років
2	ФК “Вердер” Бремен (Німеччина)	8 років
3	ФК “Барселона” Барселона (Іспанія)	6 років
4	ФК “Арсенал” Лондон (Англія)	4 років
5	ФК “Аякс” Амстердам (Нідерланди)	7 років

Зокрема, вище зазначені дані підтверджують загальні тенденції до раннього початку занять футболом в світі (Фоменко 2014-2015).

Враховуючи те, що теоретичного обґрунтування практичному явищу навчання футболістів до шести років в Україні немає (Футбол 2003; Платонов 2015; Николаенко, Шамардин 2015), постає важливе завдання обґрунтування даного явища, яке відбувається в практиці підготовки юних футболістів в Україні (Николаенко, Шамардин 2015; Ніколаєнко 2017).

В цілому факт раннього початку занять футболом з 3-4 років, суперечить загальноприйнятим даним спеціалізованої літератури сфери спорту та футболу (Футбол 2003; Платонов 2015; Николаенко, Шамардин 2015). Водночас пошук раціональних підходів, вибір оптимальних цілей системи підготовки футболістів цього віку, а також належне теоретичне обґрунтування усіх особливостей цього процесу, забезпечить ефективну його реалізацію з дітьми відповідного віку (Stafford 2011).

Серед числа основних ризиків для раннього початку занять футболом, слід віднести:

- перевантаження дитячого організму, внаслідок добору невідповідних (надмірних) можливостям їх організму навантажень;
- зловживання форсуванням процесу підготовки дітей, що характерне для сучасного спорту у пострадянських країнах;
- швидка спрямованість до вузької спеціалізації, що не дасть змогу виявити усі здібності та таланти дитини.
- підвищений ризик травматизму ще недостатньо сформованого опорно-рухового апарату
- фізичне та емоційне вигорання (Kirkendall 2011).

Водночас, за умови урахування можливих ризиків для нормального формування тренуваності дітей та планування навантажень, що здатні раціонально та поступово розкрити їх потенціал можливо досягти:

- гармонійного фізичного та інтелектуального розвитку;

- створення фундаменту для подальшого впливу на фізичну, технічну та тактичну й психологічну підготовленість;
- поступового ознайомлення з грою у футбол;
- створення належної зацікавленості та, відповідно мотивації до занять футболом (спортом);
- виявлення здібних дітей до занять футболом в майбутньому;
- виховання патріотизму до рідного клубу та країни;
- виховання особистості тощо (Stafford 2011; Von Ralf 2017).

Виокремлення питання раннього навчання футболістів та його теоретичне обґрунтування надасть змогу впорядкувати та систематизувати процес який відбувається на практиці, зменшити негативні впливи на організм дітей та покращити ефективність підготовки футболістів до подальшої професійної діяльності (Николаенко, Шамардин 2015; Ніколаєнко 2017).

Отже, явище раннього навчання спортсменів, які спеціалізуються в ігрових видах спорту в Україні є достатньо новим (Николаенко, Шамардин 2015; Ніколаєнко 2017), проте, в інших країнах світу вже протягом тривалого часу даний підхід використовується на практиці (Stafford 2011; Von Ralf 2017; Wright 2020). Однозначної думки щодо необхідності раннього навчання футболістів (з 3-4 років) серед науковців сфери спорту та футболу немає (Футбол 2003; Платонов 2015; Николаенко, Шамардин 2015). Причиною цьому, варто вважати значну кількість як позитивних аспектів, так і можливих негативних наслідків від реалізації раннього навчання футболістів на практиці (Barbero 2009; Kirkendall 2011). Важливим є пошук раціонального підходу у цьому процесі, який би поєднував з одного боку спортивний підхід, а з іншого враховував би особливості розвитку дитячого організму у фізичному та психологічному аспектах. На сьогодні існуюча тенденція щодо раннього початку занять в ігрових видах спорту загалом та футболі зокрема потребує більш ретельного теоретичного обґрунтування та реалізації додаткових досліджень в межах запропонованого питання (Ніколаєнко 2017).

Висновки.

Внаслідок проведеного дослідження було визначено, що підготовка українських спортсменів в командних ігрових видах спорту в основному починається з 6-7 років. Проте, на практиці присутнє явище початку навчання спортсменів в державних та приватних організаціях з 3-4 років, зокрема в футболі та баскетболі.

Визначено розбіжності між теоретичним та практичним забезпеченням процесу підготовки юних футболістів в Україні. Встановлено необхідність теоретичного обґрунтування даного явища, яке відбувається на практиці навчання юних футболістів, задля зменшення ризиків негативного впливу на дитячий організм та підвищення ефективності занять з дітьми даного віку.

Оновлення програм для навчання футболістів 3-6 років можливо, зокрема за рахунок використання іноземного досвіду підготовки юних футболістів в провідних футбольних країнах світу (Іспанії, Франції, Німеччини, Італії, Нідерландів та ін.).

Посилання.

1. Платонов В.Н. (2015). Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория ее практические приложения [учеб. для тренеров]. Кн. 1. Киев, Олимпийская литература, с. 680.

2. Баскетбол (2019). Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю. Київ.
3. Гандбол (2003). Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності. Київ.
4. Волейбол (2009). Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл, шкіл вищої спортивної майстерності та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю. Київ.
5. Футбол (2003). Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності [за ред. Ніколаєнка В. В., Авраменка В. Г., Гончаренка В. І. та ін.]. Київ, Наук.-метод. комітет ФФУ, с.106.
6. Онищенко В. (2015). Проблеми сучасної підготовки дітей в умовах ранньої спеціалізації у спортивних іграх та їх зв'язок із побудовою навчально-тренувального процесу (на прикладі міні-баскетболу) [за заг. ред. Євгена Приступи]. Вип. 19 (1), Львів, Молода спортивна наука України, с. 166 - 172.
7. Barbero Á.J.C. (2009). Demandas físicas y fisiológicas del Fútbol 7 en categorías inferiores. Vol. VIII. (N15), Educación Física y Deportes, p. 43–48.
8. Николаєнко В.В., Шамардин В.Н. (2015). Многолетняя подготовка юных футболистов. Путь к успеху. Киев, Саммит-книга, с.360.
9. Фоменко Д.С., Коросташівець О.М., Гончарук А.И. (2015). Особливості філософії підготовки власних вихованців та специфіка змагальної діяльності футбольного резерву в дитячо-юнацькій академії футбольного клубу «Аякс» - «De Toekomst». Випуск 1 (54)'. Київ, Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова.
10. Фоменко Д.С. (2014). Філософія підготовки та аналіз особливостей змагальної діяльності в дитячо-юнацькій футбольній академії «La Masia». Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова. с. 133–135.
11. Benítez R. (2014). What is the age to start playing football? [Режим доступу]: http://www.rafabenitez.com/2014/web/index.php?act=mostrarBlog&id_entrada=1&idiotma=in
12. Николаєнко В.В. (2017). Стан підготовки футбольного резерву в Україні: Теорія і методика фізичного виховання і спорту. (2), с. 32–36.
13. Wright D. (2020). 100 Small sided games. UEFA 'A' Licence, FA advanced youth award, s.165.
14. Almeida C.H. (2012). Manipulating Task Constraints in Small-Sided Soccer Games: Performance Analysis and Practical Implications. (№5), The Open Sports Sciences Journal, p. 174–180.
15. Hill-Haas S.V. (2011). Physiology of small-sided games training in football: a systematic review. N(3), Sports Med. p. 199–220.
16. Jozak R. (2010). Football program FC Dinamo Zagreb [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://gnkdinamo.hr/en>.
17. Newbery D. (2014). Complete Soccer Coaching Curriculum for 3-18 Year Old Players - Volume 1 (NSCAA Player Development Curriculum). p. 140. ISBN-10: 1-5054-3697-4
18. Kirkendall D.T. (2011). Anatomy football. Champaign, Human kinetics, 213 p.
19. Stafford I. (2011). Coaching Children in Sport. New York, Taylor & Francis, p. 320.
20. Von Ralf P. (2017). Piłka nożna jutra. Pierwszy podręcznik trenera piłki nożnej dzieci [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: Polski Związek Piłki Nożnej.